

Mojca Medvešek in Romana Bešter

Institucionalna dvojezičnost v Prekmurju

Izvleček

Namen prispevka je predstaviti situacijo v zvezi z rabo jezika v stikih prebivalcev z uradnimi organi in javnimi ustanovami na narodno mešanem območju v Prekmurju. Prispevek skuša podati odgovor na vprašanje, ali in v kolikšni meri institucionalna dvojezičnost na narodno mešanem območju živi v praksi, v kolikšni meri ljudje uporabljajo oba uradna jezika ter kje in v zvezi s čim zaznavajo največ težav glede tega. Prispevek je nastal na podlagi analize podatkov iz raziskave *Študija primera o narodni (etnični), kulturni in jezikovni raznolikosti prebivalstva na narodno mešanem območju v Prekmurju*, primerjave z nekaterimi starejšimi raziskavami o rabi jezika na obravnavanem območju ter analize poročil občin, upravnih enot in madžarskih samoupravnih narodnih skupnosti na narodno mešanem območju o uresničevanju dvojezičnega poslovanja. Ugotovljeno je, da je institucionalna dvojezičnost na narodno mešanem ozemlju v Prekmurju formalno zagotovljena in da živi tudi v praksi, vendar pa večinski in manjšinski jezik nista enako uporabljena, temveč se pogostost rabe jezika nagiba v korist večinskega jezika.

Ključne besede: institucionalna dvojezičnost, madžarski jezik, narodno mešano območje, Prekmurje

Institutional bilingualism in the Prekmurje region

Abstract

The aim of the article is to present the language use situation of contacts between inhabitants of the ethnically mixed region of Prekmurje with official administration and public institutions. The article examines the practical use of institutional bilingualism in Prekmurje, the extent to which people use both the official languages, as well as related problems. The article is based on the data analysis of the research project *Case study of national (ethnic), cultural and language diversity of population of the ethnically mixed region of Prekmurje*, on comparison with some older research studies on the use of language in the region, as well as on the analyses of municipal and Hungarian self-managing ethnic communities reports concerning the implementation of bilingual administration. It has been found out that institutional bilingualism in ethnically mixed territory is formally guaranteed and applied in practice; however, majority and minority language are not used to the same extent, the frequency of the language use being in favour of the majority language.

Key words: institutional bilingualism, Hungarian language, ethnically mixed region, Prekmurje

1 Uvod

Različni teoretični modeli (Nelde, Strubell & Williams 1996; Fishman 1972, 1991; Giles H. et al. 1977; Grin & Moring 2002), s pomočjo katerih lahko proučujemo medgeneracijsko etnično oziroma jezikovno kontinuiteto v etnično heterogenih skupnostih, kot pomembne obravnavajo tako imenovane institucionalne dejavnike. Možnost ohranjanja in razvoja etničnih značilnosti (oziroma kazalnikov), zlasti jezika manjšinske skupnosti, je namreč v veliki meri povezana tudi z institucionalno podporo v širši skupnosti. Čeprav naj bi se pretežni del medgeneracijskega prenosa etničnih kazalnikov odvil v okviru primarne socializacije v družini, pa manjšinska skupnost za svoje ohranjanje in razvoj potrebuje podporo v razvejani institucionalni infrastrukturi (glej Baker 2011, 57–58), ki ji omogoča, da se tudi v manjšinskem jeziku in ob upoštevanju manjšinskih kulturnih prvin izvajajo raznovrstne dejavnosti, pomembne za posameznikovo življenje, kot so na primer: vzgoja in izobraževanje, kulturne dejavnosti, množični mediji, razvedrilo in rekreacija, zdravstvo in politična participacija.

Na narodno mešanem območju v Prekmurju obstaja oblika institucionalne organiziranosti, ki pripadnikom narodne manjšine omogoča, da delujejo v vsakdanjem življenju, na neformalni in formalni ravni, ne da bi pri tem morali opustiti izkazovanje specifičnih etničnih elementov, kot je na primer jezik. V zvezi s tem lahko govorimo o funkcionalni dvojezičnosti, ki je opredeljena kot družbeno zasnovana enakopravnost dveh jezikov v stiku. To pomeni, da se jezik manjšinske skupnosti uporablja za komuniciranje znotraj skupnosti, rabo zunaj skupnosti oziroma v javnosti pa mu zagotavljata dvojezičnost govorcev večinske skupnosti in razvita dvojezičnost na ravni upravnih institucij, organizacij, kulturnih ustanov, sredstev javnega obveščanja itd., vključno z dvojezičnimi topografskimi oznakami in drugimi dvojezičnimi napisi. Poleg formalnopravne opredeljenosti rabe manjšinskega jezika je za vzpostavljanje in vzdrževanje takšnega stanja potrebno tudi kontinuirano oblikovanje pozitivnih stališč in odnosa prebivalcev lokalnih skupnosti do manjšinskega jezika, k čemur lahko prispeva ustrezna jezikovna politika.

V Sloveniji je uresničevanje institucionalne dvojezičnosti na narodno mešanih območjih opredeljeno v vrsti zakonov¹ in občinskih statutov. Določila niso zgolj deklarativne narave, podprta so tudi z obveznostjo države, da zagotovi finančna sredstva za njihovo izvajanje v praksi. Ustavna ureditev² in zakonodaja zagotavljata, da sta na narodno mešanem območju oba jezika (večinski in manjšinski) opredeljena kot enakopravni sredstvi sporazumevanja v javni in zasebni sferi življenja. Institucionalna dvojezičnost v zakonodaji obsega vse kanale javne komunikacije, od zunanje simbolike

območja do vzgoje in izobraževanja, sredstev javnega obveščanja, sodnih in upravno-administrativnih ustanov, kulturnih, športnih dejavnosti, poslovanja podjetij itd.³

Normativna ureditev varstva manjšinskih jezikov na narodno mešanih ozemljih v Sloveniji je na visoki ravni, s čimer se v veliki meri strinjajo tako predstavniki manjšin kot zunanji opazovalci (na primer Odbor strokovnjakov Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih). Kljub temu obstajajo določene težave in nedoslednosti pri izvajanju omenjenih pravnih določb v praksi, in kot opozarjajo predstavniki manjšin, se razkorak med normativno ureditvijo in uresničevanjem v praksi z leti povečuje. Tudi Odbor ministrov Sveta Evrope je 16. 4. 2014 v priporočilih o uresničevanju Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih v Sloveniji zapisal, naj slovenski organi oblasti »učinkovito ukrepajo, da bi zmanjšali razkorak med pravnim okvirom in dejanskim izvajanjem pri uporabi madžarščine in italijanščine pri zagotavljanju javnih storitev, pri gospodarskih in družbenih dejavnostih ter pri sporazumevanju z lokalnimi organi državne uprave« (Recommendation CM/RecChL(2014)4).

Na podlagi vsega tega je problematiko uresničevanja dvojezičnosti obravnavala Komisija Državnega zbora za narodni skupnosti dne 25. 3. 2014, ki je med drugim ugotovila, »da so bile v zadnjih letih na načelni ravni odpravljene določene nedoslednosti v pristopu k uresničevanju uradne in javne rabe italijanskega oziroma madžarskega jezika na narodnostno mešanih območjih, vendar v praksi ni zaznati zadostnega napredka /.../« (Vlada Republike Slovenije 2015, 3). Na podlagi ugotovitev, da na določenih področjih še vedno obstaja razkorak med normativno ureditvijo in uresničevanjem v praksi, je komisija pozvala Vlado Republike Slovenije, »da v sodelovanju z obema avtohtonima narodnima skupnostma /.../ sprejme načrt ukrepov za dosledno sistemsko uresničevanje jezikovne zakonodaje v vsakodnevni praksi« (Vlada Republike Slovenije 2015, 3). Vlada je tako 23. 7. 2015 sprejela Načrt ukrepov Vlade Republike Slovenije za izvajanje predpisov na področju dvojezičnosti 2015–2018.

Ali in v kolikšni meri bo to prispevalo k ohranjanju madžarskega in italijanskega jezika (ter madžarske in italijanske skupnosti) v Sloveniji, bo pokazal čas. Da pa bi lahko čez nekaj let ocenjevali učinke teh ukrepov, je treba narediti posnetek stanja glede rabe manjšinskih jezikov danes. Prav temu bo v veliki meri posvečen pričujoči prispevek, ki se bo osredotočil na narodno mešano ozemlje v Prekmurju in na institucionalno rabo madžarskega jezika na tem območju.⁴

V prispevku bo pozornost posvečena rabi jezika v stikih z uradnimi organi in javnimi ustanovami. Glavno raziskovalno vprašanje je, ali in v

kolikšni meri institucionalna dvojezičnost na narodno mešanem območju v Prekmurju zares živi v praksi. V kolikšni meri ljudje v izbranih krajih dejansko uporabljajo oba uradna jezika na tem območju, slovenščino in madžarščino? Podatki se bodo črpali iz novejše raziskave *Študija primera o narodni (etnični), kulturni in jezikovni raznolikosti prebivalstva na narodno mešanem območju v Prekmurju*, ki jo je Inštitut za narodnostna vprašanja izvedel skupaj s Pomursko madžarsko samoupravno narodno skupnostjo/Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség. Za primerjavo s situacijo v preteklosti bomo omenjene podatke dopolnjevali in primerjali tudi s podatki nekaterih preteklih raziskav, ki smo jih izvedli na Inštitutu za narodnostna vprašanja v okviru projektov *Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru: primerjalna analiza elementov narodnostne identitete prebivalstva na stičnih območjih regij Slovenije, Avstrije, Italije in Madžarske (1991–1996)*,⁵ *Etnična identiteta in medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru – Urejanje medetničnih odnosov v Lendavi (1996–2001)*,⁶ *Dvojezičnost v Sloveniji (2005–2007)*⁷ in *Best Practices of Minority Protection in Central Europe – MIMI (2008–2011)*.⁸

2 O študiji primera o narodni (etnični), kulturni in jezikovni raznolikosti prebivalstva na narodno mešanem območju v Prekmurju

Namen študije je bil zbrati podatke o etnični, jezikovni in kulturni raznolikosti v izbranih naseljih narodno mešanega območja v Prekmurju ter evidentirati percepcije prebivalstva o uresničevanju dvojezičnosti. Med prebivalci treh naselij, Hodoš/Hodos,⁹ Dolnji Lakoš/Alsólakos¹⁰ in Radmožanci/Radamos,¹¹ ki so imeli stalno prebivališče v Sloveniji in so bili na dan začetka terenske ankete stari od petnajst do sedemdeset let, smo maja 2014 izvedli anketo.

Glede na statistične podatke je skupaj v treh naseljih živel (na dan 1. 1. 2014) 744 prebivalcev (SURS 2015). Upoštevajoč starostno omejitev za sodelovanje v raziskavi je bilo v treh naseljih 546 prebivalcev, ki so ustrezali starostnemu kriteriju (od petnajst do sedemdeset let) za sodelovanje v anketi. Anketo je izpolnilo 339 prebivalcev treh naselij, kar predstavlja 62-odstotno realizacijo.¹² Spolna struktura prebivalcev, ki so sodelovali v anketi, ne odstopa veliko od spolne strukture prebivalcev omenjenih naselij, zavedene v aktualnih podatkih Statističnega urada Republike Slovenije. Podobno velja za starostno strukturo anketirancev, ki pokaže dokaj enakomerno zastopanost mlajše, srednje in starejše generacije v vzorcu.

Tabela 1: *Odgovori anketirancev iz naselij Hodoš/Hodos, Dolnji Lakoš/Alsólakos, Radmožanci/Radamos na vprašanje, kakšna je njihova narodna oziroma etnična pripadnost (N = 339)*

narodna oziroma etnična pripadnost anketirancev	število	%
slovenska	100	29,5
madžarska	156	46,0
slovenska in madžarska oziroma madžarska in slovenska	72	21,2
drugo*	11	3,2
sem narodno/etnično neopredeljen	0	0
na to vprašanje ne želim odgovoriti	0	0
skupaj	339	100,0

* Drugo: avstrijska (1), hrvaška (4), slovenska in hrvaška (1), nemška (3), črnogorska (1), slovenska in romska (1)

V raziskavi,¹³ ki smo jo med prebivalci mesta Lendava/Lendva izvedli leta 1991 in na istem vzorcu ponovili še leta 1994, se nihče ni opredelil za slovensko in madžarsko narodno pripadnost – anketiranci so se opredeljevali kot Slovenci, Madžari ali pa so navedli kakšno drugo narodnost (Nečak Lük & Jesih 1998). Šele leta 1997, ko smo izvedli anketiranje na vzorcu posameznikov, ki smo jih identificirali kot oblikovalce in nosilce javnega mnenja, se je med šestindevetdesetimi anketiranci sedem anketiranih (7,3 %) opredelilo za slovensko in madžarsko narodnost¹⁴ (Medvešek 2000, 17).

V raziskavi, izvedeni leta 2014 med prebivalci treh naselij narodno mešanega območja, je 21 % anketiranih kot svojo narodno pripadnost navedlo slovensko in madžarsko, nekaj manj kot 30 % anketiranih se je opredelilo za slovensko narodno pripadnost, največ pa se jih je opredelilo za madžarsko narodno pripadnost (46 %). Veliki večini anketiranih, ki so se opredelili kot Madžari (kar 92 %), in veliki večini anketiranih, ki so se opredelili kot Slovenci in Madžari (90 %), je kraj njihovega prvega prebivališča po rojstvu znotraj narodno mešanega območja. Medtem ko so anketiranci, ki so se opredelili kot Slovenci, v 59 % navedli, da je kraj njihovega prvega prebivališča po rojstvu znotraj narodno mešanega območja, v 36 % pa, da je zunaj njega.

Večina anketiranih (64 %) je kot materni jezik navedla madžarščino, polovica manj (32 %) pa slovenščino. Samo šest anketiranih je za materni jezik navedlo dva jezika, slovenščino in madžarščino. Med anketiranci, ki so se opredelili kot Slovenci, jih je 12 % kot materni jezik navedlo madžarščino. Med anketiranci, ki so se opredelili kot Madžari, jih je 98 % kot materni

Tabela 2: *Odgovori anketirancev iz naselij Hodoš/Hodos, Dolnji Lakoš/Alsólakos, Radmožanci/Radamos na vprašanje, kakšen je njihov materni jezik oziroma prvi jezik, ki so ga govorili v zgodnjem otroštvu (N = 339)*

materni jezik oziroma prvi jezik v anketirancev v zgodnjem otroštvu	število	%
slovenski	107	31,6
madžarski	217	64,0
slovenski in madžarski	6	1,8
drugo*	9	2,7
skupaj	339	100,0

* Drugo: hrvaški (5), nemški in madžarski (1), nemški (2), srbohrvaški (1)

jezik navedlo madžarščino, le en, ki predstavlja 0,6 %, pa je navedel kot materni jezik oba, slovenščino in madžarščino. Anketiranci, ki so se opredelili kot Slovenci in Madžari, so v 71 % za materni jezik navedli madžarščino, 25 % jih je kot materni jezik navedlo slovenščino.

Etnična struktura oziroma etnično opredeljevanje prebivalcev na narodno mešanem območju v Prekmurju se spreminja. Delno zaradi mobilnosti prebivalstva, delno zaradi etnično mešanih zakonov, delno zaradi sprememb v samoopredeljevanju posameznikov, ki odraža razumevanje etnične identitete, kot je opredeljena v sodobnih študijah (Barth 1981; Eriksen 1993; Isajiw 1993/94; May 2012), kjer ni več pojmovana le kot nekaj prirojenega in fiksnega, temveč je obravnavana kot večrazsežnost in dinamičen koncept, ki je predvsem odraz družbenih procesov itd. V tem smislu so etnične identitete v vsakdanjem življenju v nenehnem nastajanju, oblikujejo se v družbenem kontekstu, v odnosu do prostora, časa, meja in »drugih«. Tudi skladnost med narodno pripadnostjo in jezikom ni vedno nujna. Edwards (1994) na primer meni, da jezik ni vedno pomemben oziroma nujen dejavnik formiranja identitete, ne na individualni ne na kolektivni ravni. Razdvojenost jezika in etničnosti je povezana s konstruktivističnim konceptom etničnosti, ki poudarja hibridnost in fluidnost v procesu konstrukcije identitete (May 2012, 9). Če jezik ni nujen dejavnik identitete, pa še ne pomeni, da ni pomemben dejavnik identitete.

3 Analiza podatkov o institucionalni dvojezičnosti v Prekmurju in primerjava z rezultati preteklih raziskav

Preden se lotimo predstavitve novejših podatkov o percepcijah prebivalcev Prekmurja glede institucionalne dvojezičnosti, si pogledjmo, kakšno mnenje so imeli glede tega prebivalci Lendave pred slabimi dvajsetimi leti. Raziskava, ki je bila izvedena leta 1997 v okviru projekta *Etnična identiteta in medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru*, je pokazala, da večina anketiranih na območju Lendave podpira institucionalno dvojezičnost in v njej vidi številne prednosti, med katerimi so anketirani izpostavili (Nečak Lük 2000, 136–138):¹⁵

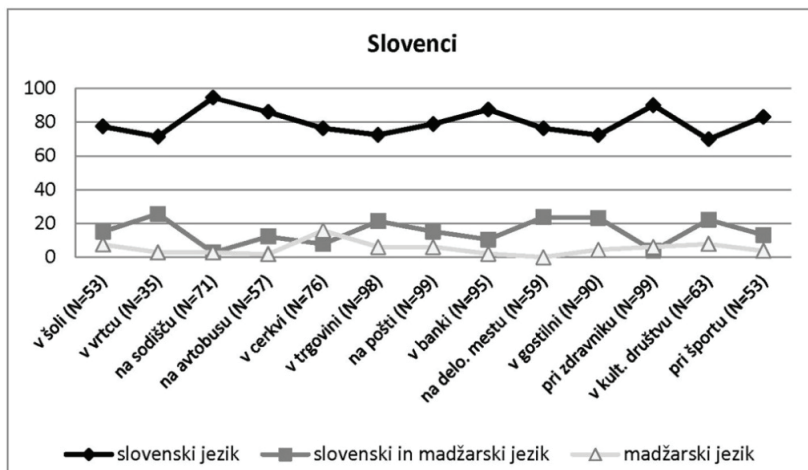
- možnost, da vsak občan lahko pri opravljanju zadev v javnosti uporablja svoj jezik,
- možnost, da se ljudje kljub različni stopnji znanja manjšinskega ali večinskega jezika lahko med seboj sporazumevajo,
- pomen institucionalne dvojezičnosti za ohranjanje etnične identitete in jezika madžarske narodne skupnosti in za dobro počutje njenih pripadnikov,
- pomen institucionalne dvojezičnosti za tvorno sožitje med sobivajočima skupnostma,
- pomen institucionalne dvojezičnosti za utrjevanje lojalnosti madžarske manjšine državi Sloveniji,
- pozitiven vpliv institucionalne dvojezičnosti na urejanje medetničnih razmerij v sosednih državah, kjer živijo Slovenci.

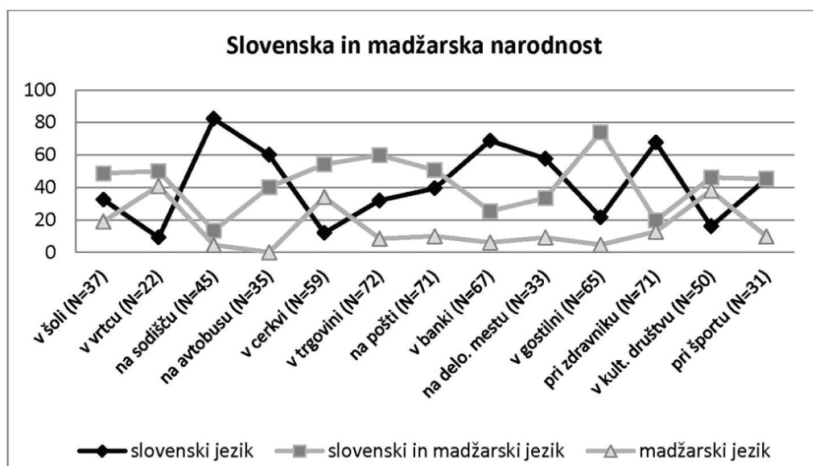
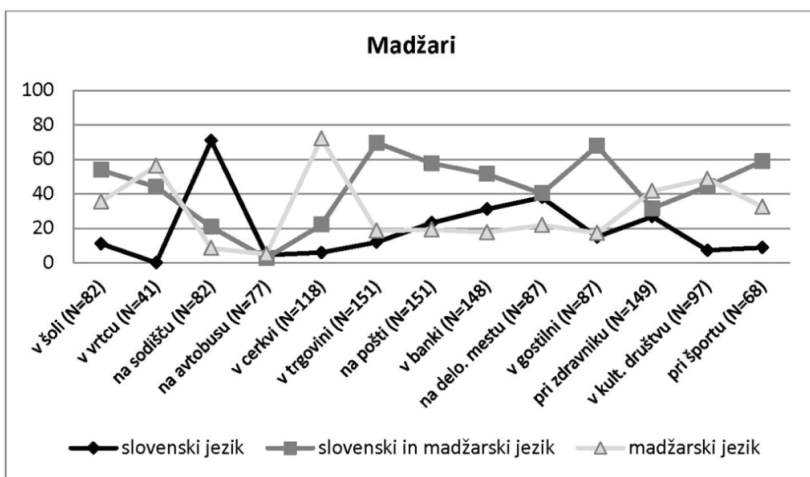
Kljub prevladujočim pozitivnim stališčem do institucionalne dvojezičnosti pa so mnogi anketiranci v raziskavi izrazili mnenje, da je institucionalna dvojezičnost na normativni ravni sicer dobro urejena, prihaja pa do razkoraka med deklariranimi možnostmi in njihovim uresničevanjem v praksi. V praksi dominira uporaba slovenskega jezika (Nečak Lük 2000, 139–141).

Tudi v intervjujih, ki so bili izvedeni v Lendavi in nekaterih manjših krajih v okolici Lendave v letu 2009 v okviru projekta *Best Practice of Minority Protection in Central Europe (MIMI)*, so intervjuvanci izražali podobna mnenja. »Mislim, da je deklarativno vse v redu, v praksi pa je velika razlika, kar je praksa in kar je zakonsko opredeljeno. To se mogoče najbolj čuti v šolstvu /.../« (odlomek iz enega od intervjujev v okviru projekta MIMI).

Da bi preverili, kakšna je situacija oziroma mnenje ljudi v zvezi s tem danes, smo v raziskavi *Študija primera o narodni (etnični), kulturni in jezikovni raznolikosti prebivalstva na narodno mešanem območju v Prekmurju* anketirane vprašali, kateri jezik uporabljajo v različnih situacijah zunaj doma. Odgovori anketirancev kažejo, da se raba posameznega jezika zunaj doma razlikuje in je odvisna od konkretne jezikovne situacije. Predvidevamo, da je raba jezika pogojena z različnimi dejavniki, kot na primer, ali gre za formalno ali neformalno, pisno ali ustno komunikacijo, kdo je sogovornik itd. V jezikovnih situacijah, kjer so stiki manj formalni in gre večinoma za ustno komunikacijo (na primer v trgovini, na pošti, v kulturnih društvih, v cerkvi, v vrtcu), anketiranci največkrat uporabljajo oba jezika, slovenskega in madžarskega. Podobno velja za šolo, kjer dvojezičnost predvideva že sam šolski program. V okoljih, kjer so stiki bolj formalni, bolj strokovni in je večkrat potrebna tudi pisna komunikacija, se pretežno uporablja samo slovenski jezik (na primer na sodišču, na banki, na delovnem mestu, pri zdravniku). Po navedbah anketirancev ti med ponujenimi situacijami še v največjem deležu madžarščino uporabljajo v cerkvi, kulturnih društvih in vrtcu.

Grafi 1-3: *Odgovori anketirancev iz naselij Hodoš/Hodos, Dolnji Lakoš/Alsólakos, Radmožanci/Radamos na vprašanje, kateri jezik govorijo zunaj doma, glede na narodno pripadnost¹⁶*

Večina anketirancev slovenske narodne pripadnosti (vsaj 70 %) v vseh situacijah uporablja samo slovenski jezik, kar kaže na to, da se jezikovno prilagajajo predvsem pripadniki madžarske narodne skupnosti in tisti, ki so se opredelili za dvojno narodno pripadnost, slovensko in madžarsko, precej manj pa pripadniki slovenske narodnosti.

Podrobneje smo še preverili, kateri jezik anketiranci običajno govorijo na delovnem mestu.

Tabela 3: Običajen jezik na delovnem mestu glede na naselje zaposlitve anketirancev iz naselij Hodoš/Hodos, Dolnji Lakoš/Alsólakos, Radmožanci/Radamos (N = 339)

naselje zaposlitve		V10 – Jezik, ki ga običajno govorite na delovnem mestu						skupaj
		slovenščina	madžarščina	slovenščina in madžarščina	nemščina	b. o.	drugo	
na narodno mešanem območju	število	35	9	39	0	3	2	88
	% naselje zaposlitve	39,8 %	10,2 %	44,3 %	0,0 %	3,4 %	2,3 %	100,0 %
	% v10	29,9 %	36,0 %	61,9 %	0,0 %	2,7 %	28,6 %	26,0 %
drugje v sloveniji	število	45	1	4	0	0	1	51
	% naselje zaposlitve	88,2 %	2,0 %	7,8 %	0,0 %	0,0 %	2,0 %	100,0 %
	% v 10	38,5 %	4,0 %	6,3 %	0,0 %	0,0 %	14,3 %	15,0 %
v tujini	število	1	0	1	6	0	2	10
	% naselje zaposlitve	10,0 %	0,0 %	10,0 %	60,0 %	0,0 %	20,0 %	100,0 %
	% v10	0,9 %	0,0 %	1,6 %	40,0 %	0,0 %	28,6 %	2,9 %
brez odgovora	število	36	15	19	9	109	2	190
	% naselje zaposlitve	18,9 %	7,9 %	10,0 %	4,7 %	57,4 %	1,1 %	100,0 %
	% v10	30,8 %	60,0 %	30,2 %	60,0 %	97,3 %	28,6 %	56,0 %
skupaj	število	117	25	63	15	112	7	339
	% naselje zaposlitve	34,5 %	7,4 %	18,6 %	4,4 %	33,0 %	2,1 %	100,0 %
	% v10	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Anketiranci, ki imajo delovno mesto znotraj narodno mešanega območja, so navedli, da na delovnem mestu v največjem deležu (44,3 %) govorijo v slovenskem in madžarskem jeziku, skoraj 40 % anketiranih na delovnem mestu običajno uporablja slovenščino in samo 10,2 % anketiranih na delovnem mestu običajno govori v madžarščini. Med anketiranci, ki imajo delovno mesto na narodno mešanem območju in so zaposleni v državni upravi (6), jih polovica običajno na delovnem mestu uporablja slovenščino, en anketiranec običajno uporablja madžarščino, dva anketiranca običajno uporabljata oba jezika. Med zaposlenimi v javni upravi (20) jih polovica običajno uporablja slovenščino, dva anketiranca (10 %) madžarščino in 40 % anketirancev oba jezika. Zaposleni v industriji (18) so glede rabe jezikov na delovnem mestu odgovorili podobno kot zaposleni v javni upravi, medtem ko zaposleni v storitveni dejavnosti (24) v večjem deležu (58,3 %) običajno uporabljajo oba jezika, 37,5 % anketirancev pa običajno uporablja slovenščino.

Iz prikazanih odgovorov o rabi jezika lahko po eni strani sklepamo, da prebivalci na narodno mešanem ozemlju obvladajo oba jezika v zadostni

meri za neformalno ustno komunikacijo, pri rabi pisnega, bolj zapletenega formalnega in zlasti strokovnega jezika pa je njihovo znanje manjšinskega (to je madžarskega) jezika pomanjkljivo in se zato raje zatekajo k slovenskemu jeziku (prim. Kolláth 2012, 94). Uporaba slovenskega jezika v takih primerih pogosto predstavlja enostavnejšo pot in pomeni tudi hitrejšo izvedbo posameznih postopkov.

/.../ na papirjih je vsaka pravica podana, ampak v vsakdanjem življenju je pa izvajanje vseh teh pravic včasih oteženo. Ni vedno kriv večinski narod, dostikrat je kriva tudi sama manjšina, zaradi tega, ker je bolj lagodno narediti nekaj v slovenščini, kot pa recimo izpolniti kak formular na občini v madžarskem jeziku. Zakaj, se lahko sprašujemo – zaradi tega, ker je nepoznavanje madžarskega jezika prisotno, zaradi tega, ker je bolj enostavno, zaradi tega, ker je lažje urediti, če se tisti papir odda v slovenskem jeziku ... (odlomek iz enega od intervjujev v okviru projekta MIMI).

Po drugi strani lahko odgovori anketirancev na vprašanje glede rabe jezika v različnih situacijah kažejo tudi na neustrezno urejenost oziroma pomanjkljive možnosti za uresničevanje dvojezičnosti v institucijah, za katere so navedli, da v njih uporabljajo samo slovenski jezik. Do določene mere slednjo tezo potrjujejo odgovori na vprašanje, na katerih uradih oziroma ustanovah anketiranci zaznavajo pomanjkljivosti pri dvojezičnem poslovanju (glej tabelo 4). To so zlasti uradi, upravne enote, občine, pošta in zdravstveni domovi. Sledijo jim banke in sodišča.

Tabela 4: Navedba ustanov, v katerih so anketiranci iz naselij Hodoš/Hodos, Dolnji Lakoš/Alsólakos, Radmožanci/Radamos zaznali pomanjkljivosti pri dvojezičnem poslovanju (N = 226)

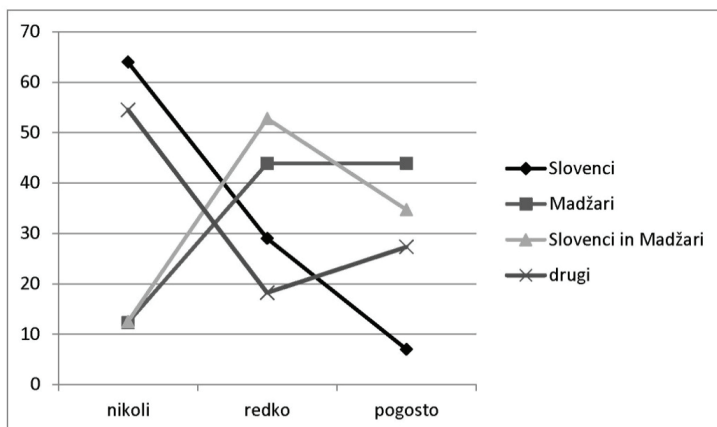
	ustanove	število	%
1.	uradi, upravne enote, občine	69	20,3
2.	pošta	45	13,3
3.	zdravstveni dom, zdravnik	29	8,5
4.	banka	19	5,6
5.	sodišče	16	4,7
6.	trgovina	16	4,7
7.	lekarna	8	2,4
8.	policija	8	2,4
9.	cerkev	7	2,1
10.	vrtec	3	0,9
11.	železniška postaja	2	0,6
12.	gostilna	2	0,6
13.	šola	2	0,6

Pri stiku oziroma urejanju zadev na javnih uradih in v ustanovah le slaba tretjina (30,4 %) anketiranih pogosto uporablja madžarski jezik, dobrih 40 % redko, 28,9 % anketiranih pa nikoli (glej tabelo 5). Najpogosteje madžarski jezik uporabljajo starejši anketiranci (nad šestinštirideset let), najredkeje pa mlajša generacija (od petnajst do trideset let). Po narodni pripadnosti so rezultati pričakovani: najpogosteje madžarski jezik uporabljajo pripadniki madžarske narodnosti, sledijo jim tisti, ki so svojo narodno pripadnost opredelili kot slovensko in madžarsko, najredkeje pa madžarski jezik uporabljajo pripadniki slovenske narodnosti.

Tabela 5: Odgovori anketirancev iz naselij Hodoš/Hodos, Dolnji Lakoš/Alsólakos, Radmožanci/Radamos na vprašanje, ali uporabljajo madžarski jezik v stiku (pri urejanju zadev) z javnimi uradi in ustanovami

	število	%
nikoli	98	28,9
redko	137	40,4
pogosto	103	30,4
skupaj	338	99,7
brez odgovora	1	0,3
skupaj	339	100,0

Graf 4: Raba madžarskega jezika v stiku (pri urejanju zadev) z javnimi uradi in ustanovami glede na narodno pripadnost anketirancev iz naselij Hodoš/Hodos, Dolnji Lakoš/Alsólakos, Radmožanci/Radamos (N = 338)

Ob prvem stiku z ustanovami na narodno mešanem ozemlju večina vprašanih (54,3 %) pogovor začne v slovenskem jeziku, nato šele uporabijo madžarščino (glej tabelo 6). Tudi pri tem je mlajša generacija tista, ki pogosteje začne pogovor v slovenskem jeziku ali celo uporablja samo slovenski jezik. Samo madžarščino uporablja le 2,7 % anketiranih in med njimi je več kot polovica starejših od enainšestdeset let.

Tabela 6: Odgovori anketirancev iz naselij Hodoš/Hodos, Dolnji Lakoš/Alsólakos, Radmožanci/Radamos na vprašanje, kateri jezik uporabljajo, ko stopijo prvič v stik z ustanovami na narodno mešanem območju (N = 331)

	število	%
najprej slovenščina nato madžarščina	184	54,3
najprej madžarščina nato slovenščina	85	25,1
samo slovenščina	53	15,6
samo madžarščina	9	2,7
skupaj	331	97,6
brez odgovora	8	2,4
skupaj	339	100,0

Da pripadniki madžarske narodne skupnosti ob prvem stiku v javnih ustanovah največkrat najprej spregovorijo v slovenskem jeziku in šele nato v madžarskem, so pokazali že rezultati raziskav v preteklosti (na primer raziskava *Etnična identiteta in medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru* (glej Novak Lukanovič 2003, 47–50). Na jezikovno konvergenco – primikanje – oziroma na izbiro jezika vplivajo različni dejavniki, med njimi: stopnja znanja jezika, specifična situacija, ki jo zaznamuje sogovorec, in motiv posameznika. Sporočanje oziroma govor ni statičen proces in ljudje spreminjajo stil govorjenja samodejno, odvisno od okoliščin, teme in sogovornika. Teorija jezikovnega primikanja oziroma prilagajanja predpostavlja, da posameznik v komunikaciji z drugim neprestano modificira svoje govorno sporočanje, tako da zmanjšuje ali poudarja jezikovne (in s tem družbene) razlike, odvisno od njegove percepcije situacije (Giles 1977). Pripadnik madžarske narodne skupnosti slovenskega jezika ne uporablja zato, ker mu njegovega maternega jezika ni dovoljeno uporabljati, temveč predvsem zato, da se z drugim jezikom (slovenščino) približa sogovorniku.¹⁷ Po vsej verjetnosti največkrat nastane jezikovni primik zaradi sogovorca (uradnika), ki ne obvlada dovolj dobro manjšinskega jezika (Novak Lukanovič & Mulec 2014, 104–105). Ob tem se zastavlja vprašanje, kje in zakaj prihaja do luknje v okviru institucionalne ureditve dvojezičnosti na narodno mešanem ozemlju, ki pripadnikom večinskega naroda ne omogoča ali jih ne spodbuja dovolj k temu, da bi se naučili manjšinskega jezika do stopnje, ki bi zagotavljala funkcionalno dvojezičnost. Anketiranci iz raziskave v okviru projekta MIMI so pri tem iskali razloge v sistemu dvojezičnega izobraževanja v Prekmurju:

Zanimivo, ker tako da mora biti nekaj v glavah ali pa je model slab. Ampak to zdaj nobeden, se pravi redkokateri vam bodo to tako povedali, kot sem jaz. Jaz mislim, pravim, to je moje osebno subjektivno mnenje, ampak mislim da model mora biti slab, zaradi tega ker če se ti od 5. do 8. razreda si se lahko naučil angleškega ali pa nemškega jezika tako, da si ... verjetno sami veste, kako, pol če si ti od 1. pa do 8. razreda deležen še enega drugega jezika, potem bi se tistega moral tudi naučiti. To pomeni, da je potem nekaj narobe v tem sistemu (odlomek iz enega od intervjujev v okviru projekta MIMI).

Šolski zakoni so tako super in na papirju je to ena zgodba o uspehu, v praksi pa vsi vemo, tudi tisti, ki smo obiskovali dvojezično šolo ali pa ki imamo otroke v dvojezični šoli, da je to v bistvu

80 % slovenščine in 20 % madžarščine v najboljšem primeru (odlomek iz enega od intervjujev v okviru projekta MIMI).

Med vzroki za enosmerno jezikovno prilagajanje manjšine večinskemu jeziku so anketiranci navajali med drugim tudi prestiž jezika:

/.../ to mislim, da ni odvisno od tega, da je madžarščina tako težak jezik ali karkoli že, ampak ta pristop ljudi do tega jezika, se pravi prestiž madžarskega jezika, ni na tako visoki stopnji kot recimo italijanščine na Primorskem, kjer se tudi otroci slovenskih staršev vpisujejo v italijansko osnovno šolo, ker vidijo, da bodo imeli kako prihodnost, da bodo morda to lahko uporabili v prihodnosti kje, medtem ko pri madžarskem jeziku to ni v taki meri prisotno (odlomek iz enega od intervjujev v okviru projekta MIMI).

Ali pa ekonomsko vrednost jezika v poslovnem svetu:

/.../ ti naši jeziki malo že izgublajo na veljavi v tem poslovnem svetu, in ko gre za multinacionalke, je angleščina tista, ki dominira, ne pa v tolikšni meri materni jeziki, ki bi lahko bili v pomoč in bi verjetno veliko lažje komunicirali v madžarščini ali v slovenščini kot pa recimo v angleščini ... (odlomek iz enega od intervjujev v okviru projekta MIMI).

/Madžarski jezik/ ni enakovreden. Tudi med Madžari nekako izgublja vrednost. Ne spleča se učiti madžarščine, bolje kak drug jezik (odlomek iz enega od intervjujev v okviru projekta MIMI).

Slabo znanje jezika manjšine med večinskim prebivalstvom je tudi odraz (prevladujočega) odnosa in pričakovanj posameznikov na nekem območju glede potrebe po tem, da se pripadniki večine učijo manjšinskega jezika. Kot je pokazala analiza rezultatov raziskave *Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru: primerjalna analiza elementov narodnostne identitete prebivalstva na stičnih območjih regij Slovenije, Avstrije, Italije in Madžarske (1991–1996)*, je bil v letih 1991–1996 med prebivalci Lendave prisoten relativno velik delež tistih, ki so menili, da slovenskim otrokom ni treba enako dobro znati obeh jezikov – slovenskega in madžarskega – in da je to pomembnejše za otroke madžarske narodnosti. Zanimivo je, da so takšno

mnenje izražali tako pripadniki večinskega naroda kot pripadniki manjšine. Anketiranci slovenske narodnosti so se tudi relativno močno strinjali s trditvijo, da za Slovence ni potrebno, da se učijo madžarski jezik. Takšen odnos do dvojezičnosti pa zmanjšuje možnost vzajemnega (dvosmernega) jezikovnega prilagajanja (Novak Lukanovič 2006, 44–45).

Tabela 7: *Odgovori anketirancev iz naselij Hodoš/Hodos, Dolnji Lakoš/Alsólakos, Radmožanci/Radamos na vprašanje, ali so zadovoljni z dvojezičnostjo v Prekmurju, ki jo zagotavljajo javni uradi in ustanove*

	število	%
nezadovoljen	67	19,8
niti zadovoljen niti nezadovoljen	86	25,4
zadovoljen	180	53,1
skupaj	333	98,2
brez odgovora	6	1,8
skupaj	339	100,0

Polovica anketiranih je izrazila zadovoljstvo z zagotavljanjem dvojezičnosti v javnih uradih in ustanovah. 25 % anketiranih ni z obstoječim stanjem niti zadovoljnih niti nezadovoljnih, 20 % anketiranih pa je nezadovoljnih z zagotavljanjem dvojezičnosti v Prekmurju. Med anketiranci, ki so izrazili nezadovoljstvo, in tistimi, ki so niti zadovoljni niti nezadovoljni z zagotavljanjem dvojezičnosti, prevladujejo Madžari. Med nezadovoljnimi prevladujejo anketiranci, stari od šestinštirideset do šestdeset let. Med anketiranci, ki so izrazili zadovoljstvo z zagotavljanjem dvojezičnosti v javnih ustanovah, pa je največji delež tistih, ki so starejši od enainšestdeset let.

O razlogih za nezadovoljstvo anketirancev nismo spraševali, predvidevamo pa, da so v precejšnji meri povezani z nedoslednim uresničevanjem pravnih določb glede institucionalne dvojezičnosti. V nadaljevanju prispevka si bomo ogledali, kakšno je stanje glede institucionalne dvojezičnosti oziroma dvojezičnega poslovanja v Prekmurju skozi ocene občin, upravnih enot in manjšinskih samoupravnih narodnih skupnosti. Uporabili bomo podatke iz poročil omenjenih institucij na narodno mešanem območju iz leta 2012.

4 Uresničevanje institucionalne dvojezičnosti z vidika občin, upravnih enot in manjšinskih samouprav narodnih skupnosti

Komisija za narodni skupnosti Državnega zbora Republike Slovenije je v sodelovanju s Poslansko skupino italijanske in madžarske narodne skupnosti leta 2012 zaprosila občine, upravne enote in manjšinske samouprave narodnih skupnosti na narodno mešanih območjih za oceno uresničevanja dvojezičnega poslovanja.¹⁸ Iz poslanih poročil so razvidna njihova stališča do uresničevanja dvojezičnega poslovanja in nekatere težave, s katerimi se srečujejo.

Madžarske samoupravne narodne skupnosti ter tudi občine in upravne enote poudarjajo dobro opredeljenost dvojezičnega poslovanja na ustavni in zakonodajni ravni, čeprav bi veljalo tudi na tem področju sprejeti določene modifikacije oziroma konkretizacije (na primer Zakon o notariatu, ki ne določa, da bi za notariat s sedežem na dvojezičnem območju bil pogoj tudi znanje jezika manjšine) kot odraz potreb iz vsakdanjega življenja. Hkrati madžarske samoupravne narodne skupnosti za razliko od občin in upravnih enot izpostavljajo problem doslednega izvajanja zakonodajnih obveznosti. Po njihovem mnenju malo organov oziroma ustanov dejansko posluje v madžarskem jeziku. Menijo, da velik del uslužbencev, kljub temu da zadoščajo formalnemu pogoju znanja madžarskega jezika, ne obvlada madžarskega jezika tako dobro, da bi dejansko lahko vodili postopke v tem jeziku. Zaradi tega se zavzemajo za dodatna usposabljanja uslužbencev v madžarskem jeziku. Po njihovem mnenju uslužbenci posameznih javnih služb ne seznanijo strank, da lahko postopek poteka v madžarskem jeziku. Moti jih, da tečejo postopki v jeziku manjšine le na izrecni predlog stranke. V primeru, da je za izvedbo postopka v jeziku manjšine treba zagotoviti tolmača, pa se stranke tega ne poslužujejo, saj se s tem podaljša čas trajanja postopka. Zavzemajo se za dvojezične obrazce, ne za obrazce v slovenskem in obrazce v madžarskem jeziku. Težavo vidijo tudi v tem, da nekatere službe nimajo predstavništva na dvojezičnem območju (na primer Zavod za invalidsko in pokojninsko zavarovanje).

Tako madžarske samoupravne narodne skupnosti kot občine oziroma upravne enote izpostavljajo, da v javnih ustanovah poteka veliko več ustne kot pisne komunikacije v madžarskem jeziku – to pripisujejo nizki ravni znanja madžarskega jezika pripadnikov manjšine in tudi uslužbencev. Delež postopkov, izpeljanih v madžarskem jeziku, in delež vlog v madžarskem jeziku na letni ravni sta zelo majhna.

Občine in upravne enote so izpostavile, da so njihove objave, gradiva, mesečna in letna glasila (če jih imajo) v obeh jezikih, prav tako to velja za prireditve, proslave in zборе občanov. Nekateri so celo omenili, da so deležni

kritik, saj so zaradi dvojezičnosti dogodki predolgi. Ponekod seje potekajo dvojezično, če pa ni tako, se po potrebi zagotovi tolmač. Potrdili so, da v posameznih primerih še vedno pride do tega, da konkretni obrazci niso prevedeni v madžarski jezik. Občine in upravne enote niso omenjale posebnih aktivnosti, ki bi jih izvajale za spodbujanje rabe jezika narodne skupnosti. Po njihovem mnenju je raba madžarskega jezika v upravnih postopkih odvisna od volje in interesa stranke. Poudarili so, da če stranka začne komunikacijo v madžarskem jeziku, javni uslužbenec nadaljuje razgovor v tem jeziku. V manjših občinah lahko nastane težava, kadar so osebe, ki znajo madžarski jezik, odsotne in jih nadomešča oseba brez ustreznega znanja madžarskega jezika. Občine in upravne enote so navedle, da niso deležne nobenih oblik nadzora glede uresničevanja dvojezičnega poslovanja, edini kazalnik uresničevanja dvojezičnega poslovanja so pritožbe strank, ki pa jih v povezavi s tem ni.

Različna mnenja so bila tudi glede dodatka za dvojezičnost: v nekaterih občinah menijo, da je dodatek premajhen. Madžarska samoupravna narodna skupnost pa je izrazila mnenje, da bi bilo treba v povezavi z izplačevanjem dodatka za dvojezičnost uvesti preverjanje znanja madžarskega jezika in s tem upravičenost do dodatka za dvojezičnost.

Kot je razbrati iz poročil občin in upravnih enot, te ne zaznavajo tolikšnih težav z uresničevanjem dvojezičnosti, kot jih zaznavajo madžarske samoupravne skupnosti in prebivalci narodno mešanega ozemlja (zlasti pripadniki manjšine). Prav tako iz poročil ni razvidno, da bi občine in upravne enote zaznavale posebno potrebo po tem, da bi (samoiniciativno) spodbujale uporabo madžarskega jezika, temveč se večinoma prilagajajo pobudam strank po komunikaciji v madžarskem jeziku v obsegu, ki ga zmorejo.

Zaključek

Slovenija je z ustavo in zakoni zavezana zagotavljati posebne pravice italijanski in madžarski narodni skupnosti na narodno mešanih območjih in izven njih. Nameni posebnih pravic so zagotavljanje možnosti za ohranitev manjšinskih skupnosti in njihovih posebnih identitet, varstvo pred asimilacijo ter zagotavljanje enakih možnosti, kot jih ima večinsko prebivalstvo. Ker pa narodne manjšine niso statična skupnost, temveč se tudi znotraj njih in v njihovih odnosih z drugimi skupnostmi odvijajo različni dinamični procesi, ki skupnost in njen položaj na določenem ozemlju s časom spreminjajo, je treba v luči prizadevanj za doseganje zgoraj omenjenih ciljev (ohranitve skupnosti itd.) razpolagati z relevantnimi podatki

o tem, kaj se s posamezno skupnostjo dogaja, kako nanjo in na njen položaj vplivajo politike in ukrepi na različnih področjih. Pomembno je raziskovati in zbirati podatke o percepcijah manjšinske skupnosti in večinskega prebivalstva, ki živi na narodno mešanem območju, do aktualnih tematik. V prispevku je bila obravnavana problematika uresničevanja institucionalne dvojezičnosti na narodno mešanem območju v Prekmurju. Iz rezultatov raziskave *Študija primera o narodni (etnični), kulturni in jezikovni raznolikosti prebivalstva na narodno mešanem območju v Prekmurju* in pregleda drugih obravnavanih virov je razvidno, da se institucionalna dvojezičnost na narodno mešanem ozemlju v Prekmurju uresničuje v praksi, hkrati pa bi veljalo odpraviti zaznane pomanjkljivosti, kar bi morda prispevalo k bolj uravnoteženi rabi obeh jezikov. Iz zbranih podatkov je tudi razvidno, da večinski in manjšinski jezik nista uporabljana v enaki meri, temveč se pogostost rabe jezika nagiba v korist večinskega jezika. Z vidika ohranjanja manjšinskega jezika je zaskrbljujoče predvsem to, da se zlasti mlajša generacija precej pogosteje poslužuje večinskega jezika. Takšen trend lahko postopno vodi v jezikovno asimilacijo madžarske narodne skupnosti. Čeprav ima institucionalna dvojezičnost pomembno simbolno vrednost in prispeva k dvigu statusa manjšinskega jezika, pa je vprašanje, v kolikšni meri lahko ta proces jezikovne asimilacije zaustavimo (samo) ukrepi za boljše uresničevanje institucionalne dvojezičnosti. Ti so sicer nujni, ne pa tudi zadostni. Problem je zagotovo širše narave, večplasten in povezan tudi z različnimi dejavniki, na katere ni moč vedno enostavno vplivati. Posamezniki, pripadniki manjšinske in večinske narodne skupnosti, morajo imeti ne le priložnost, temveč tudi možnost, željo in motivacijo za rabo manjšinskega jezika. Pri tem pa igrajo pomembno vlogo tudi dejavniki, kot so znanje jezika (narodno mešano območje ne razpolaga z zadostnim številom ustrezno izobraženih dvojezičnih posameznikov, ki bi zadostili raznovrstne kadrovske potrebe), ekonomska vrednost jezika, prestiž jezika, prestiž naroda oziroma države, iz katere izhajata manjšinska skupnost oziroma manjšinski jezik. Ti dejavniki v trenutnih razmerah madžarskemu jeziku niso pretirano naklonjeni, zato toliko večja odgovornost za ohranjanje in spodbujanje rabe madžarskega jezika v Prekmurju leži na sami madžarski skupnosti.

Opombe

- 1 Za pregled zakonodaje glej Načrt ukrepov vlade Republike Slovenije za izvajanje predpisov na področju dvojezičnosti 2015–2018, http://www.un.gov.si/fileadmin/un.gov.si/pageuploads/Nacrt_ukrepov.pdf.

- 2 11. člen Ustave Republike Slovenije določa, da je uradni jezik v Sloveniji slovensčina, »na območjih občin, v katerih živi italijanska in madžarska narodna skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina in madžarščina« (Ustava RS 1991).
- 3 Glej Medvešek 2003.
- 4 O rabi in položaju italijanskega jezika na Primorskem glej Burra & Debeljuh 2013.
- 5 Glej Nečak Lük, Jesih (ur.) 1998.
- 6 Glej Nečak Lük, Jesih (ur.) 2000.
- 7 Raziskava »Dvojezičnost v Sloveniji« (nosilka Sonja Novak Lukanovič) je potekala med letoma 2005 in 2007 na Inštitutu za narodnostna vprašanja. Raziskavo je financiral Urad za narodnosti Vlade RS.
- 8 Glej Lantschner, Constantin, Marko (ur.) 2012 in spletno stran projekta: <http://www.eurac.edu/en/research/autonomies/minrig/projects/Pages/projectdetails.aspx?pid=4688>.
- 9 V Hodošu je anketo izpolnilo 38,5 % vseh prebivalcev oziroma 52 % prebivalcev Hodoša, ki so ustrezali starostnemu kriteriju.
- 10 V Dolnjem Lakošu je anketo izpolnilo 38,8 % vseh prebivalcev oziroma 54,1 % prebivalcev Dolnjega Lakoša, ki so ustrezali starostnemu kriteriju.
- 11 V Radmožancih je v anketi sodelovalo kar 62 % vseh prebivalcev oziroma 83,4 % prebivalcev Radmožancev, ki so ustrezali starostnemu kriteriju.
- 12 Anketarji so v terenski dokumentaciji zabeležili naslednje: petnajst oseb na terenu ni bilo dosegljivih, devetintrideset oseb je zavrnilo sodelovanje v anketi (med njimi jih osem ni navedlo razloga, šestnajst jih je povedalo, da jih sodelovanje v anketi ne zanima, dve sta menili, da gre za izgubo časa in denarja, devet jih je navedlo, da trenutek ni primeren, ena ni mogla sodelovati zaradi zdravstvenih razlogov, ena je povedala, da nikoli ne sodeluje v anketah, dve pa sta menili, da gre za poseg v njuno zasebnost).
- 13 *Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru: primerjalna analiza elementov narodnostne identitete prebivalstva na stičnih območjih regij Slovenije, Avstrije, Italije in Madžarske* (1991–1996).
- 14 *Etnična identiteta in medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru – Urejanje medetničnih odnosov v Lendavi* (1996–2001).
- 15 Raziskava je bila leta 1997 izvedena na namenskem vzorcu 131 oblikovalcev in nosilcev javnega mnenja v Lendavi. Anketo je izpolnilo šestindevetdeset anketirancev. Več o izvedbi raziskave glej Medvešek 2000.
- 16 V grafičnem prikazu med vsemi anketiranci (N = 339) niso upoštevani tisti, ki so pri tem vprašanju kot jezik komunikacije navedli kak drug jezik, tisti, ki nimajo stikov v posameznih situacijah, in tisti, ki niso odgovorili na vprašanje.
- 17 Do podobnih situacij prihaja tudi v drugih narodno mešanih okoljih, ne le v Sloveniji, na primer v stikih med slovensko manjšino in krajevnimi javnimi upravami v Italiji (več o tem glej v Vidau 2015, 254).
- 18 Poročila o dvojezičnem poslovanju so iz Prekmurja poslali: Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost, Madžarska samoupravna narodna skupnost občine Dobrovnik, Madžarska narodna skupnost občine Moravske Toplice, Madžarska narodna skupnost občine Šalovci, Občina Dobrovnik, Občina Hodoš, Občina Lendava, Občina Šalovci, občina Moravske Toplice, Upravna

enota Lendava in Upravna enota Murska Sobota. Pridobljena poročila so bila obravnavana na 4. seji Komisije za narodni skupnosti Državnega zbora Republike Slovenije, ki je potekala 18. septembra 2012.

Literatura in viri

- Baker, C., 2011. *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism (5th ed.)*. Multilingual Matters, Bristol.
- Barth, F., 1981. Ethnic groups and boundaries. V: *Selected essays of Fredrik Barth: Vol. Volume I: Process and form in social life*. Routledge & Kegan Paul, London, 198–227.
- Burra, A., Debeljuh, A., 2013. *L'italiano nelle aree di confine: analisi e proposte per la sua rivitalizzazione / Italijanščina na obmejnem območju: analiza in predlogi za njeno oživitev*. Centro Italiano di Promozione, Cultura, Formazione, Sviluppo Carlo Combi, Capodistria/Promocijsko, kulturno, izobraževalno in razvojno italijansko središče Carlo Combi, Koper.
- Edwards, J., 1994. *Multilingualism*. Routledge, London.
- Eriksen, H. T., 1993. *Ethnicity and nationalism. Anthropological perspectives*. Pluto Press, London.
- Fishman, J. A., 1972. *The Sociology of Language: An Interdisciplinary Social Science approach to Language and Society*. Newbury House, Rowley.
- Fishman, J. A., 1991. *Reversing Language Shift: Theoretical and Empirical Foundation of Assistance to Threatened Languages*. Multilingual Matters Ltd., Clevedon.
- Giles, H., Bourhis, R. Y., Taylor, D. M., 1977. Towards a theory of language in ethnic group relations. V: H. Giles (ur.) *Language, ethnicity and Intergroup Relations*. Academic Press, London, 307–348.
- Grin, F., Moring, T., 2002. *Support for Minority languages in Europe*. Final Report. Brussels: European Commission Contract No 2000-1288/001 – 001 EDU – ML-ČEV, http://www.poliglotti4.eu/docs/eu-policy-to-protect-and-promote-regional-and-minority-languages-support-report_en.pdf (14. 2. 2016).
- Isajiw, W. W., 1994. Definition of Ethnicity: New Approaches. *Ethnic Forum* 13/14, 1–2, 9–16.
- Kolláth, A., 2012. Language Skills of the Hungarian Minority in Slovenia. *Jezik in slovtvo*, 57, 3–4, 83–99.
- Lantschner, E., Constantin, S., Marko, J. (ur.), 2012. *Practice of minority protection in Central Europe*. Nomos, Baden-Baden.
- May, S., 2012. *Language and minority rights: ethnicity, nationalism and the politics of language*, 2nd ed. Routledge, New York, London.
- Medvešek, M., 2000. Metodološka izhodišča. V: A. Nečak Lük, B. Jesih (ur.) *Medetnični odnosi in etnična identiteta v slovenskem etničnem prostoru 2: Urejanje medetničnih odnosov v Lendavi*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 13–22.

- Medvešek, M., 2003. *Trendi medgeneracijske etnične kontinuitete na narodno mešanih območjih ob slovenski meji*: doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Nečak Lük, A., Jesih, B. (ur.), 1998. *Medetnični odnosi in etnična identiteta v slovenskem etničnem prostoru. I: izsledki projekta*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Nečak Lük, A., 2000. Sociolingvistični položaj. V: A. Nečak Lük, Jesih, B. (ur.) *Medetnični odnosi in etnična identiteta v slovenskem etničnem prostoru 2: Urejanje medetničnih odnosov v Lendavi*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 135–148.
- Nečak Lük, A., Jesih, B. (ur.), 2000. *Medetnični odnosi in etnična identiteta v slovenskem etničnem prostoru 2: Urejanje medetničnih odnosov v Lendavi*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Nelde, P., Strubell, M., Williams, G., 1996. *Euromosaic. The production and reproduction of the minority language groups of the EU*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Novak Lukanovič, S., 2003. Jezikovno prilagajanje na narodno mešanih območjih v Sloveniji. *Razprave in gradivo* 42, 38–62.
- Novak Lukanovič, S., 2006. Percepcija učenja jezika večine in manjšine na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji. *Sodobna pedagogika* 1, 36–55.
- Novak Lukanovič, S. & Mulec, B., 2014. Izvajanje dvojezičnosti v javni upravi v Sloveniji. *Mednarodna revija za javno upravo*, 12, 1, 95–108.
- Recommendation CM/RecChL(2014)4 of the Committee of Ministers on the application of the European Charter for Regional or Minority Languages by Slovenia (Adopted by the Committee of Ministers on 16 April 2014 at the 1197th meeting of the Ministers' Deputies), http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/Recommendations/SloveniaCMRec4_en.pdf (1. 10. 2015).
- SURS, 2015. Prebivalstvo po velikih in petletnih starostnih skupinah in spolu, naselja, Slovenija, letno. http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05C5002S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_ste_vilo_preb/25_05C50_prebivalstvo_naselja/&lang=2 (17. 12. 2015).
- Ustava Republike Slovenije, 1991. *Uradni list RS* 33/91, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04, 68/06 in 47/13.
- Vidau, Z., 2015. *Upravljanje jezikovne različnosti v javni upravi. Primer slovenske, furlanske in nemške skupnosti v deželi Furlaniji Julijski krajini*. Univerzitetna založba Annales, Koper.
- Vlada Republike Slovenije, 2015. Načrt ukrepov Vlade Republike Slovenije za izvajanje predpisov na področju dvojezičnosti 2015–2018. http://www.un.gov.si/fileadmin/un.gov.si/pageuploads/Nacrt_ukrepov.pdf (1. 10. 2015).
- Williams, G., 1987. Bilingualism, class dialect, and social reproduction. *International Journal of the Sociology of Language* 66, 85–98.

